

ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ УКРАЇНИ ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

Морголіна Анжела Юріївна, ст. гр. 46

Керівник: Дулов І.А.

викладач землепорядних дисциплін

ВСП «Ногайський коледж ТДАТУ»

На усіх етапах свого становлення і розвитку людина була нерозривно пов'язана із землею. Питання підвищення ефективності використання землі дедалі стає актуальнішим для кожної країни світу. Аналізуючи вітчизняні запаси земельних ресурсів та стан їх використання слід зазначити, що в Україні, як у аграрному регіоні, зосереджено 7 % світових запасів чорноземів. Володіючи понад 40 млн. га сільськогосподарських угідь Україна посідає четверте місце у світі за даним показником. Загальний земельний фонд України становить понад 60 млн. га, який складається переважно з чорноземів, які займають 57 % всіх сільськогосподарських угідь і становлять 68 % орних земель. Чорноземи – найбільше природне багатство України. Вони складають майже 50 % світового запасу цих ґрунтів. Розміщення та структура сільськогосподарських угідь на території України зумовлені природно-кліматичними та екологічними умовами виробництва. Різні частини України відрізняються між собою природними ресурсами та економічними умовами. На території України виділяють дев'ять економічних районів: Донецький, Придніпровський, Північно-Східний, Столичний, Центральний, Подільський, Північно-Західний, Карпатський та Причорноморський. Україна належить до держав з дуже високим рівнем антропогенних та техногенних навантажень на земельні ресурси.

У сучасних умовах господарювання земельні ресурси є основою виробничо-господарської діяльності і їх ефективне використання має ґрунтуватись на інтенсивних методах ведення господарювання.

У сучасному розумінні земельні ресурси є сукупними ресурсами земної території як просторового базису господарської діяльності і розселення людей, засобу виробництва, її біологічної продуктивності та екологічної стійкості

середовища життя. Одним із основних споживачів земельних ресурсів є сільське господарство. Саме ґрунт дає всі відтворювані ресурси рослинного і тваринного світів. Ґрунти слугують середовищем існування, акумулятором і джерелом речовини та енергії для організмів, проміжним ланцюгом між біологічним і геологічним кругообігами, захисним бар'єром та умовами для нормального функціонування біосфери загалом. Дані функції ґрунтів утворюють їх екологічний потенціал. Найважливішим є використання ґрунтів з метою вирощування культурних рослин.

Охорона і раціональне використання земель є головним соціально-економічним та екологічним завданням суспільства, найважливішою передумовою національної безпеки держави. Особливо актуальною ця проблема є для України, оскільки її земельні ресурси зазнають надзвичайно великих антропогенних навантажень і їх деградація відбувається високими темпами.

Земельні ресурси вважаються первинним фактором виробництва й основою економіки України. Частка земельних ресурсів у складі продуктивних сил держави становить понад 40 %.

Упродовж останніх років відбувається постійна трансформація земельного фонду. Скорочується площа сільськогосподарських угідь, зростає площа лісів і забудованих земель, значно погіршується якісний стан земельного фонду. Збільшується площа еродованих земель, знижується родючість ґрунту, в ньому зростає дефіцит поживних речовин, що негативно позначається на сільськогосподарському виробництві. Виходять з ладу гідротехнічні споруди, магістральні та розподільчі канали, меліоративні системи, що призводить до заболочення і підтоплення земель.

Сучасне використання земельних ресурсів України не відповідає вимогам раціонального природокористування. Порушено екологічно допустиме співвідношення площ ріллі, природних кормових угідь, лісових насаджень, що негативно впливає на стійкість агроландшафту. Надмірна розораність території та величезний вплив діяльності людини призвели до порушення природного процесу ґрунтоутворення, а також до ерозійних процесів. Інтенсивне сільськогосподарське використання земель зумовлює зменшення родючості ґрунтів у зв'язку з їх переущільненням, втратою грудкувато-зернистої

структури, водопроникністю та аераційною здатністю з усіма екологічними наслідками. Значної екологічної шкоди земельні ресурси зазнають унаслідок забруднення ґрунтів викидами промисловості (важкі метали, кислотні дощі тощо) та використання засобів хімізації в аграрному секторі.

Під впливом діяльності людини виникає прискорена (ексцесивна) ерозія, що часто зумовлює повне руйнування ґрунтів. При цьому втрати компонентів ґрунту не компенсуються та відбувається різке зниження його родючості. Руйнування ґрунту здійснюється у сотні й навіть тисячі разів швидше, ніж під час природних ерозійних процесів. У природних умовах родючість ґрунту постійно підтримується тим, що взяті рослинами поживні речовини знову потрапляють у ґрунт із опадами, мінералізуються та знову збагачують його. У сільському господарстві у ґрунт повертається лише незначна частина біомаси, інша - збирається під час урожаю. Особливо сильно виснажують ґрунт монокультури. Розвитку ерозії також сприяє знищення лісів, яке позбавляє ґрунт захисного шару.

Для запобігання ерозії та боротьби з нею необхідне прийняття заходів, що визначають використання ґрунтів лише з огляду на їх придатність для тих чи інших цілей. Вони мають забезпечувати правильну структуру посівних площ та сівозмін, їх розміри та конфігурацію, а також обмеження випасу. Необхідне підтримання заборони використання авіації для внесення добрив і обробки пестицидами, застосування легкокорозивних отрутохімікатів та мінеральних добрив, розорювання земель і знищення деревно-чагарникової або трав'янистої рослинності на ерозійно-небезпечних ділянках, внесення добрив на сніговий покрив і мерзлий ґрунт, складування добрив на полях тощо. Необхідно передбачати раціональну (з екологічного погляду) організацію території та комплексне водорегулювання у межах водозабору, протиерозійні агротехнічні заходи, що сприяють поліпшенню поглинальної здатності ґрунту, його стійкості до розмивання та видування.

Окрім ерозії, в Україні є і вторинне засолення ґрунтів, підтоплення та висушування земель, а також, антропогенно-техногенне забруднення ґрунтів. З метою боротьби з цими явищами треба застосовувати різноманітні меліоративні заходи, особливо у регіонах, агроландшафти котрих потребують коректування

властивостей і динамічних процесів, що ускладнюють використання їхнього біотичного потенціалу. Меліоративні заходи сприяють підвищенню біопродуктивності агроландшафтів та забезпечують регуляцію їх біопродукційних процесів.

З розвитком науки та техніки невпинно зростає антропологічний вплив на геологічне середовище. Найбільш негативно впливають на геологічне середовище гірничодобувна та будівельна галузі промисловості. Значними забруднювачами ґрунтів є чорна металургія, металообробна, лісова та деревообробна промисловості, енергетичний комплекс, харчова та хімічна промисловості, агропромисловий комплекс, житлово-комунальне господарство та військово-промисловий комплекс. Інтенсифікація землеробства, збільшення техногенного навантаження на земельні ресурси, безконтрольне застосування засобів хімізації в умовах низької технологічної культури – все це призводить до погіршення якості ґрунтів, зниження їх родючості. Під час техногенного забруднення компонентів біосфери, в тому числі й ґрунту, ґрунтова біота виконує одну важливу функцію - детоксикації різних сполук, які є в ґрунті і впливають на стан навколишнього середовища та якість сільськогосподарської продукції. Здатність ґрунту до самоочищення за допомогою його біоти забезпечує знешкодження багатьох патогенних мікробів і токсикантів, що позитивно впливає на якість продукції і стан природного середовища. Для оцінки стану ґрунту з метою охорони здоров'я людини і навколишнього середовища Урядом України встановлені нормативи гранично допустимих концентрацій шкідливих речовин, шкідливих мікроорганізмів і інших забруднюючих ґрунт біологічних речовин. Для проведення перевірки відповідності ґрунту екологічним нормативам проводяться ґрунтові, геоботанічні, агрохімічні та інші обстеження.

Отже, роль земельних ресурсів в економіці України важко переоцінити. Охороні та раціональному використанню земель на науковій основі значною мірою покликані сприяти ґрунтові карти, які є в усіх господарствах України. Вони мають стати дійовим правовим документом, тоді науковий підхід до землеробства застосовуватиметься не лише в масштабі держави, а й

безпосередньо в кожному сільськогосподарському підприємстві й організації, в кожному фермерському господарстві.

Про необхідність наукового підходу до забезпечення охорони земель нагадує використання в землеробстві мінеральних добрив. Незважаючи на те, що це робиться вже понад півтора століття, проблема оптимізації системи їх використання розроблена недостатньо. Це пояснюється тим, що протягом тривалого часу цей процес розглядався однобічно, переважно в аспекті отримання максимального врожаю. Питанням впливу їх на природне середовище і насамперед землю приділялось мало уваги. Лише під впливом незаперечних фактів, які свідчили про те, що інтенсивне використання мінеральних добрив може мати шкідливі наслідки, наукові пошуки в цьому напрямі дещо розширилися. Однак і сьогодні однією з найважливіших проблем раціонального використання добрив є визначення оптимальної дози, яка б забезпечувала досить високі врожаї сільськогосподарських культур і не призводила б до забруднення земель і довкілля.

Треба виходити з того, що головним показником суспільного багатства стає рівень розвитку і застосування науки у виробництві. Проте відсутність наукового розуміння процесів, що відбуваються в природі та використовуються людиною у виробництві, обмежувало, гальмувало розвиток виробничих сил, звужувало можливості виробництва.

Список використаної літератури:

1. Барановський В.А. Екологічна географія й екологічна картографія. /К. Фітосоціоцентр/ 2001. с. 252.
2. Гавриленко ОЛ. Геоекоекологічне обґрунтування проектів природокористування. /Навч. посіб. К. Ніка-Центр/ 2003. с. 332.
3. Гавриленко ОЛ. Основи екології та безпека життєдіяльності. /Навч. посіб. К. Ніка-Центр/ 2004. с. 456.
4. Козак З. Поводження з пестицидами у запитаннях та відповідях. /Вісник екологічної адвокатури. Л. Екоправо-Львів/ 2003. № 21. с. 14—17.
5. Медведєв В.В., Лактіонова ТМ. Стан робіт з моніторингу ґрунтів в Україні. /Еколог. вісн. К. Всеукр. Еколог. Ліга/ 2003. травень - червень. с. 8-10.
6. Мельник ЛТ. Екологічна економіка. /Суми. Університет. Книга/ 2003. с. 346.